

dels balls y mascarades que s' feyen en nostre país envers els anys de 1820, constituhint un notable dato ilustratiu per l'estudi del trajo y costums catalanes.

En l'any 1912 s'han format y instalat en bona part la serie de documents gràfichs referents al projecte que obsessionà als Bisbes y Capítol de Canonges de nostre Catedral desde'l segle XVII fins a finals del XVIII per fer creixe, transformar o fer nova la iglesia mare de totes les del Bisbat.»

Adquisicions del Museu de Girona en els anys 1911-1912

El Sr. D. Manuel Cazorro, director del Museu, ens comunica la següent nota:

«Encara que no de molta importancia, ha fet el Museu de Girona, en els últims anys, nombroses adquisicions d'objectes, que per procedir en gran part d'Empuries, ofereixen interès per les colleccions d'art d'aquest Museu Provincial.

Les excavacions que porta a cap la Junta de Museus de Barcelona a Empuries, han fet neixer novament la cupidicia dels *buscadors* de la regió, que també obligats per la trista situació econòmica per que passa L'Escala, cerquen sota terra ganancies més o menys problemàtiques ab la renda d'objectes trets de les tombes.

Havent cura de seguir aqueixes inevitables violacions, se poden recullir moltes vegades, pagantlos a un preu excessivament alçat, objectes interessants y noticies, si no complertes, al menys aprofitables, donchs desgraciadament la forma en que s' fan aitals excavacions, trossejant tot quant no 'ls pot servir de guany y descuidant la sistemàtica exploració de les capes, fa que s' perdin gran nombre de datos interessants per l'arqueologia de la necròpolis emporitana.

Els objectes adquirits durant aquests dos últims anys, procedeixen de les excavacions realitzades a una necròpolis grega, fóra de les muralles, en un camp entre 'ls Servitas y la muralla romana, a l'esquerra del camí que dels Servitas conduceix a la part alta de la vila íbero romana, propietat de la familia Pujol, coneguda ab el nom de *Muxó*, que tants objectes té desenterrats d'aquesta necròpolis y de la qui està més amunt del *Portitxol*.

Entre 'ls objectes adquirits d'allí, mereixen citarse els següents:

Una copa o kylix ab anses, de forma baixa, d'uns 0'17 m. de diàmetre, ab barniç negre, en bastant bon estat de conservació.

Un *lekythos aribalistic* de pasta blanca, de 0'09 m. d'alt, ab adornos al ventre formats per quadrats blanchs y negres y una faixa negra a la base. Altre de la mateixa forma y mida semblant, negre, ab una figura en vermell que representa una esfínx, de dibuix força descuidat; els dos semblen esser de finals del s. V, a. Cr.

Dos unguenters de vidre blau, policromats amb vermell y vert, d'uns 0'07 m. d'alçaria, de forma *alabastron*. Altre, de la mateixa forma, de pasta vitrea blanca, ab faixes de línies fosques ondulades, una mica trencat y d'uns 0'11 m. d'alçaria.

Dos *lekythos* àtichs, adornats ab palmetes, molt ben conservats, de pasta vermella ab figures negres, de 0'10 m. d'alçaria y de tipo comú, donchs passen potser de quaranta els exemplars que d'aquest tipo coneixem trobats en les necròpolis emporitanes.

Un *alabastron* d'alabastre, quelcom corcat, d'uns 0'15 m. d'alçaria. Aquestos últims objectes foren trobats a finals de l'any 1912, al susdit camp del *Muxó*, dins una tomba a 3 metres de profunditat, oberta en la roca viva y coberta ab penyals mitg plans. El cadavre, quasi del tot consumit, semblava d'una noya d'uns 14 o 16 anys, y el forat obert en la roca no consentia segurament una mida major. La tomba era plena de grava, segons asseguraren els que la descobriren, y contenia set *lekythos* enterament iguals als dos adquirits, colocats junt a les mans y entre les cames, l'esmentat *alabastron* a un costat, sobre'l pit un vas plà trencat, del que no hem vist fragments, y troços d'un vas de vidre policromat, de forma probablement de *oinochoë*, blau, ab ornamentació lineal vermella y de mida força més gran que la corrent; únicament hem vist un troç de la base, donchs el vas sortí completament destroçat.

Les tombes d'aquesta necròpolis solen estar formades com la descrita y jauen a força profunditat. Per damunt d'elles se troben restes d'altres enterraments més moderns, uns ab pedres arenoses y ceràmica gris, potser del s. II o III, a. Cr., y altres encara més superficials quasi remoguts per l'arada, en plena terra y sense mobiliari fúnebre, potser ja d'època cristiana.

Altre grupu de nombrosíssims objectes prové d'una necròpolis romana emplaçada a la part alta de la ciutat íbero-romana, aprop de l'àngul S. W., en un camp de Pere Mitjavila, carreter de L'Escala.

Allí's troben sepulcres de cremació, formats a vegades per ninxos de mamposteria o per pedres que deixen un buit que protegeix l'urna de vidre, de terra o de plom; entorn se troben moltes vegades indicis de foch, ja del *bustum* que va consumir el còs o de les ofrenes d'algun banquet fúnebre, y rodejant l'urna cineraria's troben les ofrenes, petits vasos de fang de formes variadíssimes, *ampullas* o unguentaris de vidre o fang, pateres y altre porció de petits objectes tan freqüents en les tombes d'aquesta època. En algunes s'han trobat dàtils y castanyes o figues, carbonisats per l'acció del temps, però que's poden reconèixer perfectament. Altra classe de tombes existeix en aquests camps, semblant pous o sitjes de forma esfèrica u ovòidea, com els trobats a Sant Feliu de Guíxols, a Solius y en molts altres punts, y que descriu M. Leon Julin en la seva Memoria sobre *Les sépultures des âges protohistoriques dans le sudouest de la France* (1) referintse a les trobades a la necròpolis tolosana de St. Roch. La ceràmica que contenen aqueixes sepultures presenta una barreja de restes de vasos romans ordinaris, ànfores y altres pots de ceràmica de pasta fina y color gris, y de ceràmica molt tosca de tècnica prehistòrica, feta a mà, cuita al aire lliure y ab adornos incisos o ab cordons, ab impressions digitals, que sembla (per son conjunt y també per algunes fíbules, del període III y IV de La Tene) perteneixer als s. III y II, o poch més endavant avans de J. C.

El nombre d'urnes cineraries de forma d'olla adquirides últimament per el Museu de Girona, es considerable, donchs són més de 30, de formes variades. Entre elles mereix citarse una, coberta ab un plat de forma *lekané*, que, junt ab òssos calcinats, contenia tres daus de joch, una mena de cullera de nacre, y una gran petxina, potser *Turbo*. Els pots més petits, de formes y mides variadíssimes, són també molt nombrosos, així com també els troços d'objectes de metall, agulles d'òs, lluernes y miralls de bronze, més o menys ben conservats.

En cambi sols hem adquirit d'aquesta procedencia dos vasos aretins de forma de plat plà, tals com la clase 2 de la classificació de Dragendorf (2) y de marca que pot referirse als primers temps de l'Imperi.

Entre 'ls objectes de vidre adquirits hi ha una urna cineraria d'aquesta materia, ab nances, patinada ab reflexes irisats, de 0'25 m. d'alçaria y de la forma que Kissa cataloga ab el n.º 167 (3), rich exemplar que pot lluir verdaderament a les vitrines de qualsevol museu. També un exemplar de jerro de vidre irisat, però trencat en tres troços y de la forma n.º 194 de dita classificació. Les ampolles adquirides ben conservades y ab irisacions, platejades o verdes, y en exemplars sencers o deformats per el foch, són nombrosíssimes. Llurs formes corresponen als números 12, 20, 24, 25, 26, 27, 34 y 39 de la susdita classificació de Kissa.

Adquirits en distintes procedencies, però probablement d'Empuries, ha comprat el Museu de Girona altres dues pessas de vidre, un vas en forma de cubilet, ben patinat, de la forma n.º 280, y una ampolleta en figura de prisma rectangular, de la forma catalogada amb el n.º 270.

Les urnes de plom de forma ja rectangular y de 0'17 x 0'20 x 0'10 m. ab la seva tapadora y nances, o bé quasi esfèrica, una mica aplanada, ab un petit coll y la seva tapadora, són en nombre de quatre. Una de les de forma esfèrica presenta una hermosa pàtina y molt bona conservació.

Seria extens nombrar els petits objectes de metall trobats en aquesta necròpolis; claus y panys de les caixes mortuories que devegades protegien les urnes, nances, troços de cadenetes, *bullas* de bronze o plom, miralls, agulles, anells y arrecades formen un conjunt variat però que no ofereix novetat ab lo que ordinariament se troba en els enterraments d'aquesta època.

Mereix citarse apart un vas de fang vidriat, exemplar que fins ara creiem únich entre 'ls trobats al sòl emporità. Es un vas de forma semblant als *askos*; ab el coll ample en un extrem y la nança aixecada desde 'l coll a l'altre extrem, ab un adorno format per un ram en relleu y cubert el vas d'un esmalt vidriat de plom, semblant al dels nostres perols ordinaris. Entre 'ls vasos de plata a Pompeya y a Bosco-Reale poden veures alguns de forma semblant, però sobre tot ab els que pot compararse, es ab els existents en els Museus Britànich y del Louvre, dels quals es digne parió el nostre vas per la seva conservació impecable.

Walters descriu en el Catàlech del Museu de Londres (4), ab el n.º 15, un vas tot semblant, encara que ab la nança trencada, y Collignon (5) descriu un altre del Museu del Louvre, adornat ab un ram de fulles de cep, que sembla igual al trobat a Empuries.

(1) *Revue Archéologique*, 1912.

(2) Dragendorf, *Terra sigillata*.

(3) A. Kissa, *Das Glas im Allertume*.

(4) Walters, *Catalogue of the roman pottery*, 1908, p. 3 y pl. 1.

(5) Bayet et Collignon, *Céramique grècque*, 1888, p. 375, pl. 14.

Aquests vasos són probablement del s. I, y imitació de la vaixel·la de plata. Mozard⁽¹⁾ va estudiar la llur fabricació y procedencia, y, segons ell, el vidriat es de plom com en nostres olles de cuina actuals. Sembla que començaren a fabricarse a Alexandria a l'època helenística, y que els exemplars semblants al adquirit per el Museu, són del s. I a. Cr., en quina època ja 's fabricaven en molts punts del món romà.

En resum, el conjunt dels objectes adquirits de les susdites excavacions en els camps del senyor Mitjavila, a Empuries, revelen una necròpolis del s. I, explicantse per aquesta data la raretat entre sos restes del vasos de *terra sigillata*.

De la mateixa procedencia són alguns fragments d'inscripcions, en gran part ab poques lletres que deixin deduir el seu sentit, encara que pot sembla que 's tracta d'epígrafs funeraris. Podem citar els més importants:

Més important es altre fragment que per la seva extensió pot quasi integrarse:

P • CRISPINIO • P • L • HILARO
 M • CRISPINIO • P • F • NIVALIS
 TERENTIA • M • F • SABINA
 SIBI • ET • VIRO • ET • F • P

Además d'aquests objectes procedents d'Empuries, sempre d'interès per les colleccions del Museu de Girona, són importants pera la localitat les troballes fetes a les obres que en el plà de Girona y al encreuament de la via fèrrea de la línia de Barcelona a França ab la carretera a Santa Coloma, realitza la companyia de M. Z. A. pera instalar els tallers de recomposició de màquines. Objectes que desde el primer moment va posar a disposició del Museu, donant així una prova digna de lloança, de sa generositat, cultura y respecte a les lleys, que 'ns complau consignar.

No són aquests, desgraciadament, de gran importancia, però revelen en dit punt l'existencia d'un poblat al començament de l'època romana o poch avans, probablement s. II a. Cr. La troballa consistí en sis tombes en forma de sitjes, de figura quasi esfèrica o cilíndrica, com petits pous, uns y altres sota una capa de més d'un metre de terra vegetal, y cavada en la terra fins a uns tres metres de profunditat. Aquests pous estaven plens de terra y d'argila y restes d'ossos y carbons, y entre ells se trobaren al obrir la trinxera, fragments de tegules y ànfores, altres d'olles y pots, alguns potser de fabricació ibèrica, donchs s'arriben a distingir línies rogenques de l'ornamentació característica d'aquesta ceràmica; altres de ceràmica de pasta fina, gris, ben tornejada, com la que ab abundancia 's troba a Empuries, y altres de vasos sumament grollers, grossos, fets a mà y ab adornos formats per cordons ab relleus fets pessigant la pasta, indubtablement de tècnica prehistòrica. Se trobaren además un molí de mà complet, ab ses dues pedres, una fibula de coure d'arch, de forma intermitja entre les de La Tena de l'últim període y les de l'època romana, y una doble destal de ferro bipenne.

A més d'aquests objectes, el Museu ha adquirit dues taules gòtiques de mitjà interès, una del s. XV representant una verge sobre fons daurat y repintat, y altra del s. XIV ab una representació de la Transfiguració del Senyor. Varis vidres y objectes de ceràmica dels s. XVII y XVIII y alguns llibres y material fotogràfic.

(1) Mozard, *De la connaissance par les anciens des glaçures plombifères*, 1879.

Finalment, es molt probable que dins de poch temps aquest Museu de Girona posseixi el renombrat mosaich d'Empuries que representa el Sacrifici d'Ifigenia.»

Museu de Solsona

Objectes entrats al Museu durant els anys 1911-12, que mereixen mentarse:
Una làpida de marbre romana, ab l'adjunta inscripció, procedent de Iborra:

L · CAECILIO
AGIDILLO
L · CAEC · AGILIO
PATRI · PIENTISSIMO
ET · SEVERIANO · FILIO
KARISSIMO · AN · XVI

Mideix 0'56 × 0'395 m. D'ella parla Villanueva en son *Viaje Literario*, vol. IX, pàg. 39. V. també HÜBNER, *C. ins. lat.*, vol. II, n.º 4456.

Una escultura gòtica en pedra, representant St. Jaume, que fou trobada aparedada en una iglesia de la Segarra y un petit retaule de St. Joan Baptista, ab pradella y tres compartiments, del segle XVI, que mideix 1'21 × 1 m.

Museu de Tortosa

Relació dels objectes adquirits pel Museu durant els anys 1911 y 1912:

Una escultura en guix, de D. Joseph Rebarter. — Dues monedes romanes. — Una làpida del segle XVII, en castellà. — Un relleu del segle XV representant la Verge de la Llet (en guix). — Un quadro al oli (segle XVIII) representant St. Felip Neri.

El Museu d'Antigüetats de Montserrat

S'han reunit a Montserrat les despulles trobades del que fou gran Monastir. N'està encarregat un P. Benet y hi colobra'l doctor don Joan Bassols. Conté'l Museu nombrosos exemplars com la estatua que adornava l'antiga fatxada de la iglesia, representant al Salvador, tota de una pessa de marbre, la de Joan d'Aragó, duch de Luna, comte de Ribagorça, virrey de Catalunya (mort l'any 1528) y la de Bernat de Villamarí, comte de Capaccio, almirall de Nàpols (mort l'any 1512). — Una columna de marbre d'aquelles serralades pertanyent al antich edifici conegut per del V. Fr. Josep de les Llanties (segle XVI), que primer fou Hospital y després Hostatgeria. — Un baix relleu, també de marbre, de l'antiga fatxada, representant la Verge adorada pels pastors y escolans. — La espasa de Felip IV, continguda dintre un estoig de rica fusta de la India. — Dues palmatories del segle XV, trobadas en l'antich edifici conegut per V. Fr. Josep de les Llanties. — Un plan topogràfic en relleu de la montanya. — L'antiquíssima pila baptismal de la hermita de Santa Cecília, de quan era parroquia. — Escut de Ferràn VII que ostentava la reixa de ferro que dividia la nau de la iglesia, essent pagada per dit rey ab motiu de sa visita al referit Monastir. — Escut de pedra de Villalba S. Abat. — Escut de pedra de Viver. — Escut de pedra de Vilaregut. — Sepulcre de Fr. Arnald (any 1330). — Baix relleu en fusta representant a Sant Joan Baptista predicant y batejant a la multitut, procedent del chor antich, construït (segle XVI) de cor de roure, portat dels boscos de Sant Joan de les Abadeses. Fou treballat a Monistrol per Cristòfol de Salamanca. S'estrenà el 8 de setembre de 1594. — Capitells ab figures pertanyents al claustre gòtic edificat per Juliano de la Róbere, Abat, comendatari desde 1470 a 1480; era cardenal y després fou Papa ab el nom de Juli II. — Del final del segle XV un exemplar ab les armes del Monastir de Montserrat. — Del principi del segle XVI, Armes del Abat de Poblet don Joan de Guimerà. — Escut de Montserrat presentant la montanya ab les hermites y la serra (Final del segle XVII). — Gravats «Iconogràfic del Concili Romà (Benedicte XIII) any del Jubileu 1725». — Varietat de rajoles florejadades y barnissades.